

Voorwoord

De bangalijs van het Utrechtsch Studenten Corps (USC) die in maart 2024 online rondging, vormt de aanleiding van dit boek. Niet dat een bangalijs bij studentencorpora zo bijzonder is; in 2016 was er al een verschenen bij het Groningse Vindicat Atque Polit ('handhaaft en beschaaft') en niemand had verwacht dat het daarbij zou blijven, maar in 2024 waren de gevolgen traumatischer dan in 2016.

Het wereldwijde internet heeft in die acht jaar aan invloed gewonnen en als het ware een multipliereffect veroorzaakt. Het eerste weekend na publicatie van de bangalijs, ofwel de Grietenpresentatie, werd de lijst tienduizenden keren bekeken, met als gevolg honderden appjes en telefoontjes van wildvreemde mannen aan het adres van de studentes op de lijst. Ook fysiek werden ze lastiggevalen, op college, op straat of in de kroeg. Soms als grap bedoeld, maar wel met paniek- en angstaanvallen tot gevolg. 'Ben jij niet dat lekkere ding op de lijst?'

Eind maart 2024 volgden een 2de, 3de en zelfs een 4de bangalijs met daarop steeds weer nieuwe namen van jonge vrouwen. De lijsten werden in de laatste week van maart ook op het internetplatform Telegram gepubliceerd, een berichtenapp van Russische oorsprong. Ondanks verwijderingsverzoeken op grond van de Europese privacywetgeving

zouden ze daar zeven maanden blijven staan. Verontruste ouders hadden inmiddels advocaten ingeschakeld, advocaten die door bedreigingen ook nog eens werden belemmerd in hun werk. Strafaangifte volgde, nog meer verwijderingsverzoeken, gesprekken over de zorgplicht van universiteit en hogeschool, evenals handavingsverzoeken bij de Nederlandse en Belgische privacy-toezichthouders.

De lijsten bleven circuleren, maar wie was er verantwoordelijk voor en wie had ze in omloop gebracht? De opstellers van de USC-lijst waren gemakkelijk aan te wijzen. Ze hadden zichzelf al bekendgemaakt met hun naam bovenaan de Grietenpresentatie. Nadat de lijst haar weg had gevonden buiten het corps wisten deze heren niet hoe snel ze hun digitale sporen moesten wissen. Ze beseften dus heel goed dat het ‘foute boel’ was, maar van erkenning van aansprakelijkheid was geen sprake. De verdachte van de 2de, 3de en 4de lijst waande zich onschendbaar achter de anonimiteitsmuur van Telegram. Pas nadat de advocaten de toezichthouders en de Europese Commissie hadden ingeschakeld en de topman was gearresteerd in Parijs, haalde Telegram bakzeil en verwijderde het de lijsten. Zo werden de Utrechtse bangalijsten onderwerp op Europees niveau.

Je vraagt je af: gaat het hier om een opleving van oude seksistische culturen, waarbij het digitale verdienmodel een giftige rol speelt? Is het een verspreiding van foto's met seksistische teksten, maar dan zonder nationale grenzen of sociale correctie? Beelden van incest, van wraakporno en gedwongen seks zijn dankzij digitale verspreiding wereldwijd voorhanden, maar de platforms die ze publiceren wijzen verantwoordelijkheid vaak af en beschermen de anonimiteit van hun gebruikers, tenzij ze, zoals Telegram en X, door autoriteiten gedwongen worden om actie te ondernemen.^{1, 2, 3} De inbreuk op de rechten van slachtoffers is ernstiger dan

doet vermoeden, vooral ook omdat de grens tussen online en offline fluïde is. Het feit dat jouw foto met seksistische teksten op internet (wereldwijd) rondgaat blijkt vaak als uitnodiging te werken voor stalking of erger. De schade kan daardoor traumatische vormen aannemen.

In dit boek duiken we er dieper in.

We leggen verbanden die we kennen, en misschien ook al vermoeden, we verzamelen feiten en verhalen en vragen ons af hoe we deze epidemie – want daar lijkt het op – van online shaming en online seksueel geweld kunnen stoppen en kunnen keren.

We bespreken oude culturen en de invloed van de tweede feministische golf en stellen onszelf de vraag of we te maken hebben met een terugval door digitalisering. Terug naar een oude cultuur waarin mannelijkheid de boventoon voert en vrouwen hun traditionele en minderwaardige plek wordt gewezen. Wereldwijd lijkt deze beweging bezig aan een opmars, aangejaagd door reactionaire influencers, conservatieve bewegingen en bazen van Amerikaanse digitale platforms als Elon Musk en Mark Zuckerberg.

Ten slotte beschrijven we de oorsprong van de Europese wetgeving met privacy als grondrecht. Er is een groot verschil met de Verenigde Staten, die traditioneel juridische belemmeringen afwijzen onder het motto van ondernemersvrijheid. In dat beeld passen de recente Amerikaanse beschuldigingen dat Europa censuur pleegt – daarmee wordt gedoeld op de privacywetgeving – en innovatie belemmert. De vraag ‘wie heeft het voor het zeggen in de digitale ruimte?’ wordt daarmee steeds belangrijker. Er zijn immers toekomstscenario’s denkbaar waarin niet de Europese privacywetgeving de normen en waarden bepaalt, maar de grote digitale platforms dat doen dankzij hun geld, invloed en (politieke) macht. Optreden tegen bangalijsten zou dan

weleens onmogelijk kunnen worden, want behorend tot het domein van de vrijheid van meningsuiting. Over slachtoffers wordt niet meer gesproken.

Het wordt tijd dat de Nederlandse studentencorpora beseffen welke grootschalige effecten hun negentiende-eeuwse gewoonten hebben in deze digitale eenentwintigste eeuw. Noblesse oblige (adeldom verplicht) is een oud Frans gezegde, dat vroeger graag geciteerd werd door de Nederlandse elite. Er wordt mee bedoeld dat een vooraanstaande maatschappelijke positie bijzondere verplichtingen met zich meebrengt. Dus niet wegduiken voor je verantwoordelijkheid, maar je aansprakelijkheid erkennen, schade vergoeden en support organiseren voor de studentes op de lijst. Zolang dat niet gebeurt hebben de heren van het corps het niet begrepen en verdient het aanbeveling de studentencorpora als toeleveringsbron van de elite ‘on hold’ te zetten.

Hoe nu verder?

In het nawoord laten we Robbert Hoving aan het woord. Hoving is directeur-bestuurder van Stichting Offlimits, expertisecentrum online misbruik en voorzitter van INHOPE, het netwerk van Meldpunten Kinderporno wereldwijd. Hij geeft een overzicht van wat er is bereikt, maar ook van de gevaren die, ook internationaal, dreigen en vooral van wat daartegen te doen.

Ina Brouwer

PS Op 16 juli 2025 heeft het Openbaar Ministerie besloten 4 van de 6 verdachten van de USC-Grietenpresentatie te vervolgen.

DEEL 1

OVER BANGALIJSTEN EN TRAUMA'S

De Utrechtse bangalijsten

Het is maart 2024.

Precies de week dat Sara, Stephan en Anna de jaarlijkse citytrip ondernemen met hun ouders. Lekker ouderwets met z'n vijven, dit keer naar Parijs. Nu ze alle drie studeren aan de universiteit (Stephan in Groningen, de meiden in Utrecht) is zo'n familieweekje ook wel relaxed. Even geen colleges, geen corvee in het studentenhuus, geen zoektocht in de studentenvereniging naar de beste vriendinnenmatch die, volgens reünisten, je verdere leven kan bepalen. Niet nadenken over het volgende gala met studiegenoten van het corps en hoe je eruit moet zien om écht op te vallen.

En niet nadenken over de belangrijkste vraag: hoe kom je in de prominente huizen en commissies van het studenten-corps? Want ook daar wordt je toekomst bepaald.

De zon schijnt en de stemming is opperbest. Dat blijft ook 's avonds zo, als ze na een bezoek aan het Louvre gaan eten in een restaurant in de buurt. Het is een uur of acht. En dan ineens gebeurt er iets wat alles verandert. De voortdurende piepjes op Sara's mobiel en later ook op die van Anna en zelfs op die van Stephan verraden onraad. Er is iets aan de hand en de hele vriendenclub laat dat onophoudelijk weten via WhatsApp. Als Sara het eerste berichtje opent en leest, wordt ze lijkbleek en kan ze geen woord meer uitbrengen.

Stephan ziet het nog geen seconde later: er circuleert een lijst met de foto's en gegevens van een dertigtal Utrechtse studentes erop. Sara staat er pontificaal op. Het is een zogenaamde Grietenpresentatie, later ook wel bangalijs genoemd. Bij iedere foto – vaak in bikini, op het strand en in elk geval privé – een beoordeling van de seksuele prestaties, de (on)aantrekkelijkheid of *so-called* bedgeheimen van de dames. En om het nog erger te maken staan hun adres, telefoonnummer en andere contactgegevens direct naast de foto. Gemakkelijk voor iedereen die wat wil! De dertig slachtoffers, meestal eerstejaars, worden ingedeeld in lekkere grieten en onaantrekkelijke draken. Met de laatste hoef je, is de boodschap, natuurlijk geen rekening te houden!

Voor Sara stort de wereld in. Ze heeft geen enkele controle meer over haar online profiel, terwijl ze dat juist altijd heel zorgvuldig bewaakt. Ze wil geen gekke foto's, geen onaantrekkelijke poses, geen teksten die suggereren dat je niet succesvol bent. Maar dit? Dit gaat nooit meer weg en ze kan er niks tegen doen. Weliswaar hoort Sara tot de 'aantrekkelijke chicks', maar ze wordt wel omschreven als 'easy to get and nice to have!' De opstellers hebben hun best gedaan op vanzige teksten als: lekker kontje, geil, dikke tieten, houdt van sperma spuiten in haar gezicht en ga zo maar door.

'Mam,' zegt Sara huilend, onmiddellijk in de verdediging, 'het is niet waar. Ik ben niet zo. Echt, het klopt niet hoor!' Ze wil het liefste verdwijnen en nooit meer naar Utrecht terug, zodat ze de vernedering niet hoeft mee te maken, maar ze weet ook meteen dat dat niet de oplossing is. Anna en Stephan roepen verontwaardigd dat die opstellers van de lijst zogenaamde vrienden van Sara waren, met wie ze regelmatig naar feesten ging of in de kroeg een borrel dronk. En nu blijken ze achter haar rug die gore lijsten op te stellen en online op zoek te gaan naar privéfoto's. Ze schamen zich niet

eens, want hun namen staan bovenaan de lijst! Zouden ze ook hun eigen zus op zo'n lijst zetten? Stephan belooft Sara erop af te gaan als ze eenmaal terug zijn in Nederland, 'en dan zwaait er wat!', maar het helpt niet echt.

De rest van de avond verdwijnt in een bizar online spektakel. Na de vrienden die de lijsten delen volgen de appjes van wildvreemden: 'Hé chick, ben je vanavond nog beschikbaar?' Als onbekende mannen ook nog gaan bellen is de maat vol. Sara geeft haar telefoon aan haar ouders en wil er niets meer mee te maken hebben. Ze verstopt zich in bed en huilt zichzelf in slaap. Anna maakt zich zorgen. Wat gaat er nog meer gebeuren? Vriendinnen gaan de lijst melden bij het bestuur van hun vereniging, UVSV, de zustervereniging van het Utrechtse studentencorps. Ze moeten iets doen. De verspreiding ervan tegenhouden? Maar hoe? De opstellers van de lijst zijn allen lid van USC. Kunnen ze hen aansprakelijk stellen? En dan? Verdwijnen die lijsten zomaar?

De ouders besluiten een advocaat in de arm te nemen. Het ziet er niet naar uit dat dit zomaar ophoudt, de schade is al aangericht. Zoiets moet gestopt worden. Leven we niet in een tijd van gelijke rechten? Is de tweede feministische golf soms voor niets geweest?

Op dat moment eindigt de voorjaarsvakantie in Parijs. Juridische actie en traumaverwerking zijn de hoofdthema's in de weken die volgen.

De Grietenpresentatie is, zo blijkt al snel, afkomstig van eerstejaarsstudenten uit een prominent huis van het Utrechtse studentencorps. Zij hebben kennelijk van ouderejaars de opdracht gekregen zo'n lijst op te stellen; hoe smeriger hoe beter! Verspreiding mag via WhatsApp, maar wel binnen de eigen groep. Het is slechts een van de opdrachten aan de eerstejaars. Er was ook nog een opdracht om de keu-

ken schoon te maken met een tandenborstel en om schoenen van ouderejaars af te likken. Ja, je moet er wat voor overhebben om bij de elite te horen en later hoge functies in de maatschappij te gaan vervullen. Dat hebben reünisten ook wel duidelijk gemaakt. Was er niet een hoge pief uit het bedrijfsleven, zelf reünist, aanwezig bij het feestje van USC waar je een ring kon werpen naar een fles, gestoken in de kont van een prostituee? Nou, dan kon zo'n bangalijs natuurlijk ook wel. Bovendien was het geen moeilijke opdracht. Foto's zijn online gemakkelijk te vinden en ledenlijsten met adresgegevens deden de rest. De reacties waren trouwens puik! 'Lekker geil hoor!' krijgen de opstellers te horen. 'Nou, ik heb nog weleens een smeriger Grietenpresentatie gezien!' Goed gescoord dus in het eigen corps! Helaas is er een sufferd van een feut (eerstejaars) die de lijst buiten de eigen groep verspreidt. En dan is het hek van de dam. Zoveel is wel duidelijk. De opstellers weten niet hoe snel ze hun eigen gegevens moeten verwijderen om hun sporen te wissen. Helaas hadden ze op de lijst vol trots hun naam en toenaam geschreven: Joris de Haan en Flip Nomden. Hoogmoed komt voor de val!

Het blijft niet bij die ene lijst. Niet veel later verschijnt een tweede, dit keer op Telegram, berucht vanwege criminele activiteiten als drugs- en wapenhandel. Ook bij de verspreiding van kinderporno speelt Telegram een belangrijke rol. De slachtoffers van deze lijsten zijn opnieuw jonge Utrechtse studentes, maar bijna geen van hen is lid van UVSV. En hoewel de opsteller van de lijsten zich presenteert als 'de broer van Joris' is het maar de vraag of er een verband is tussen hem en het USC.

Later zal blijken dat dat absoluut niet het geval is, het is eerder een zogenaamde 'lone wolf' die meelift op de ophef en publiciteit van de Grietenpresentatie, offline en online.